

POSTANOWIENIE

Dnia 7 grudnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Pietruszyński

w sprawie z wniosku pełnomocnika powoda S.N. o zbadanie spełnienia przez SSN X.Y. wymogów niezawisłości i bezstronności
w sprawie o sygn. akt I CSK 1401/22
z powództwa S.N. przeciwko M.H. (H.)
o ochronę dóbr osobistych i zapłatę
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 7 grudnia 2023 r.,
działając z urzędu

postanowił

**na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c. (*per analogiam*) w zw.
art. 29 § 24 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym
(tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r., poz. 1093 z późn. zm.) zawiesić
postępowanie w sprawie do czasu rozpatrzenia przez Trybunał
Sprawiedliwości Unii Europejskiej w trybie art. 267 TFUE pytań
prawnych zadanych przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia
20 października 2023 r., III CB 40/23.**

UZASADNIENIE

postanowienia Sądu Najwyższego z 7 grudnia 2023 r.

Pełnomocnik powoda S.N. - adw. P.Z. wystąpił - na podstawie art. 29 § 5 i nast. ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r., poz. 1093; dalej jako u.S.N.) o zbadanie spełnienia przez SSN X.Y. wymogów niezawisłości i bezstronności w sprawie o sygn. akt I CSK 1401/22, z powództwa S.N. przeciwko M.H. o ochronę dóbr osobistych i zapłatę, w przedmiocie przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 12 maja 2021 r., sygn. akt V ACz 29/21.

Uzasadniając przedmiotowy wniosek pełnomocnik powoda powołał się na fakt powołania X.Y. przez Prezydenta RP na urząd sędziego Sądu Najwyższego w wyniku rekomendacji zawartej w uchwale Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r. poz. 3).

W ocenie pełnomocnika powoda opartej na przywołanych we wniosku poglądów doktryny i orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Sądu Najwyższego, w tym zwłaszcza uchwały połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23.01.2020 r., BSA 1-4110-1/20 (OSNKW 2020, nr 2, poz. 7), procedowanie Sądu Najwyższego w składzie z udziałem wyżej wymienionego sędziego, stanowić może naruszenie prawa do sądu gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 z późn. zm.; dalej jako TUE) oraz art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. U. UE. C. z 2007 r. Nr 303, str. 1 z późn. zm.; dalej jako KPP) w związku z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.; dalej jako EKPCz), zaś mające zapaść orzeczenie może być obarczone przesłanką nieważności postępowania, o której mowa w art. 379 pkt 4 k.p.c.

Do rozpoznania przedmiotowego wniosku o tzw. „test sędziego” wylosowany został następujący skład orzekający Sądu Najwyższego: SSN X.Y.(1) (przewodniczący), SSN X.Y.(2) (sprawozdawca), SSN X.Y.(3), SSN X.Y.(4) i SSN X.Y.(5). W drodze losowania wyznaczono również zastępców członków składu orzekającego w osobach SSN X.Y.(6) i SSN X.Y.(7).

Z uwagi na fakt, że do składu mającego rozpoznać wniosek pełnomocnika powoda została wyznaczona SSN X.Y.(5), która - podobnie jak SSN X.Y. - objęła stanowisko sędziego Sądu Najwyższego w wyniku procedury nominacyjnej przeprowadzanej z udziałem Krajowej Rady Sądownictwa w jej składzie ukształtowanym nowelą ustawy o KRS z 8.12.2017 r., a więc zmuszona byłaby ona do zajęcia stanowiska odnośnie do okoliczności, która także jej bezpośrednio dotyczy, albowiem jest związana z jej własną procedurą nominacyjną, jak również ze względu na okoliczności szczegółowo omówione w uchwale połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23.01.2020 r., w sprawie złożono trzy wnioski o wyłączenie SSN X.Y.(5) od udziału w sprawie zainicjowanej wnioskiem pełnomocnika strony powodowej.

Jako pierwszy wniosek o wyłączenie tej sędzi złożył sędzia sprawozdawca, zarządzając również w dniu 8 marca 2023 r. włączenie do akt III CB 14/23 tego wniosku oraz powiadomienie stron postępowania o złożonym wniosku.

Zarządzeniem z 16 marca 2023 r. przewodniczący Wydziału III Izby Cywilnej SN uchylił zarządzenie sędziego sprawozdawcy z 8 marca 2023 r., uznając, że przepisy Kodeksu postępowania cywilnego ani ustawy o Sądzie Najwyższym nie przewidują dołączania do akt sprawy korespondencji prowadzonej przez członków składu orzekającego ani powiadamiania stron postępowania o jej treści oraz zdecydował, by wspomniane zarządzenie z 8 marca 2023 r. oraz przedmiotowe zarządzenie 16 marca 2023 r. dołączyć do akt sprawy.

W dniu 13 kwietnia 2023 r. SSN X.Y.(3) wniosła o wyłączenie SSN X.Y.(5) od rozpoznania sprawy III CB 14/23. Żądanie wyłączenia wpłynęło razem z zarządzeniem przewodniczącego składu orzekającego - SSN X.Y.(1) z 17 kwietnia 2023 r. o przekazaniu wyżej wskazanego wniosku SSN X.Y.(3) jako złożonego wprost na podstawie art. 46 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 1 EKPCz, do rozpoznania przez właściwy skład w Izbie Cywilnej Sądu Najwyższego. Zarządzeniem tym określono również, że dalsze czynności w sprawie, w tym co do ewentualnego skierowania sprawy na posiedzenie, podjąć po rozpoznaniu zagadnienia prawnego przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego w sprawie sygn. akt I ZB 52/22.

W dniu 24 kwietnia 2023 r. SSN X.Y.(8), działający w zastępstwie Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej, zarządził wyłączenie z akt wniosku SSN X.Y.(3) z 13 kwietnia 2023 r. i zwrócić wymienione pismo autorce, gdyż przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie przewidują dołączania do akt sprawy korespondencji prowadzonej przez członków składu orzekającego.

W międzyczasie, postanowieniem z 19 września 2023 r., sygn. akt II ZZZP 3/23, Sąd Najwyższy - po rozpoznaniu zagadnienia prawnego, które wyłoniło się w sprawie sygn. akt I ZB 52/22 - odmówił podjęcia uchwały.

W dniu 23 października SSN X.Y.(4) wystąpił do Przewodniczącego Wydziału III Izby Cywilnej z pismem, w którym zwrócił uwagę na brak w aktach sprawy złożonych uprzednio wniosków o wyłączenie SSN X.Y.(5), które - mimo, że zawierały wnioski o charakterze procesowym - nie zostały przekazane do rozpoznania sądowi, a zostały potraktowane jako korespondencja składu orzekającego i zwrócone autorom, wbrew treści § 75 ust. 1 pkt 2 Regulaminu Sądu Najwyższego oraz wniósł o wykonanie zarządzenia Przewodniczącego składu sędziowskiego z dnia 17 kwietnia 2023 r. oraz wykonania zarządzenia Sędziego sprawozdawcy z dnia 8 marca 2023 r., po uprzednim uchyleniu własnego zarządzenia z dnia 16 marca 2023 r., ingerującego w sposób bezpośredni w tok postępowania w sprawie. W końcu podniósł, że brak sugerowanego postąpienia może powodować poważne utrudnienia w rozpoznawaniu wniosku strony o przeprowadzenie testu niezależności, prowadząc do przewlekłości postępowania w tej sprawie.

W odpowiedzi na to pismo Przewodniczący Wydziału III Izby Cywilnej wskazał, że zgodnie ze wskazanymi w odpowiedzi przepisami procedury cywilnej członkowie składu nie mają uprawnienia do złożenia wniosku o wyłączenie sędziego. Nadto podniósł, odwołując się do § 75 Regulaminu Sądu Najwyższego, że przewodniczący może oceniać, które wnioski są składane w toku postępowania, a które nie mają takiego charakteru, w szczególności dlatego, iż pochodzą od osób postronnych.

Zadaniem Prezesa kierującego pracą Izby jest zaś podejmowanie decyzji co do wyznaczenia składu orzekającego w przedmiocie wyłączenia sędziego. W sporządzonej odpowiedzi potwierdził nie nadanie biegu wnioskowi o wyłączenie sędzi pochodzącym od członków składu orzekającego.

W dniu 20 października 2023 r. Sąd Najwyższy - w toczącym się równolegle pod sygn. akt III CB 40/23 postępowaniu o zbadanie przez sędziego Sądu Najwyższego wymogów niezawisłości i bezstronności na podstawie art. 29 § 5 i nast. ustawy o Sądzie Najwyższym - działając na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 z późn. zm.; dalej jako TFUE) - zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z następującymi pytaniami prawnymi:

1. Czy art. 19 ust. 1 akapit 2 TUE interpretowany w świetle art. 47 KPP należy rozumieć w ten sposób, że już same okoliczności powołania na stanowisko sędziowskie mogą wskazywać na niespełnienie wymogów niezawisłości i bezstronności przez sędziego, jeżeli prowadzą do ukonstytuowania sądu, który narusza prawo jednostki do sądu, ewentualnie że o niespełnieniu tych wymogów decyduje bierna akceptacja (polegająca na orzekaniu) przez sędziego nieprawidłowości procedury jego powołania na stanowisko sędziowskie prowadzących do ukonstytuowania sądu, który narusza prawo jednostki do sądu?
2. Czy art. 19 ust. 1 akapit 2 TUE interpretowany w świetle art. 47 KPP należy rozumieć w ten sposób, że w sprawie tzw. testu bezstronności sędziego Sądu Najwyższego nie mogą orzekać sędziowie, których udział - z uwagi na powołanie na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8.12.2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3) - narusza prawo jednostki do sądu?
3. W przypadku pozytywnej odpowiedzi na pytanie nr 2, czy art. 19 ust. 1 akapit 2 TUE interpretowany w świetle art. 47 KPP należy rozumieć w ten sposób, że Sąd Najwyższy ma obowiązek ukształtować skład sądu w sprawie tzw. testu bezstronności bez udziału takich sędziów, a w

ostateczności pominąć przepis krajowy przewidujący w takich sprawach skład pięcioosobowy i rozpoznać wniosek bez udziału takich sędziów w innym składzie przewidzianym prawem krajowym?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zgodnie z art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c., Sąd może zawiesić postępowanie z urzędu m.in. jeżeli rozstrzygnięcie sprawy zależy od wyniku postępowania toczącego się przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Przepis ten stosowany jest w postępowaniu mającym za przedmiot tzw. „test sędziego” odpowiednio, z mocy art. 29 § 24 ustawy o Sądzie Najwyższym. Zawarte w tym przepisie odesłanie do „przepisów o zażaleniu obowiązujących w postępowaniu, którego wniosek dotyczy” należy rozumieć szeroko, tzn. jako nakaz stosowania w postępowaniu o „test sędziego” wszystkich regulacji proceduralnych, które mogą znaleźć zastosowanie w postępowaniu zażaleniowym przewidzianym dla danego postępowania, ze szczególnym uwzględnieniem norm o charakterze gwarancyjnym (por. również postanowienie SN z 14.10.2022 r., V KB 6/22). Nie można więc było wykluczyć zastosowania *in concreto* także przewidzianych w Kodeksie postępowania cywilnego regulacji uzasadniających zawieszenie postępowania, skoro jest to uzasadnione oczekiwaniem na wynik postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej, skoro ewentualne orzeczenie tego międzynarodowego organu sądowego może mieć dla sprawy walor prejudykatu.

Nie znajduje w szczególności w przypadku niniejszego postępowania ograniczenie wynikające z art. 398¹² k.p.c. albowiem sprzeciwiają się temu względy wykładni systemowej. Ten ostatni przepis został bowiem zamieszczony w dziale Va „Skarga kasacyjna” tytułu VI k.p.c., zaś w „postępowaniu testowym” nie stosuje się przepisów o tym nadzwyczajnym środku zaskarżenia, a o zażaleniu, nawet przy uwzględnieniu, że postępowanie to toczy się przed Sądem Najwyższym. Nie zachodziła więc potrzeba poszukiwania podstawy do wstrzymania biegu postępowania w drodze innych zabiegów interpretacyjnych (por. post. SN z 15.05.2014 r., III SK 28/13, OSNP 2015, nr 10, poz. 143, w którym Sąd Najwyższy, przedstawiając pytanie Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej, odroczył rozprawę; analogicznie postanowienie SN z 27.11.2014 r., V CSK 487/13, OSNC 2015, nr 5, poz. 65). Podobnie zresztą Sąd Najwyższy postąpił zawieszając postępowanie o sygn. akt III CB 40/23, w trakcie wystąpiono ze relewantnym dla sprawy niniejszej pytaniem prawnym do TSUE (pkt II postanowienia z 20.10.2023 r.) - zawieszając tamto postępowanie na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c. stosowanego *per analogiam* w związku z art. 29 § 24 u.S.N.

W piśmiennictwie podnosi się, że zawieszenie postępowania cywilnego na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c. wchodzi w rachubę zarówno wówczas, gdy sąd zwrócił się z pytaniem do TSUE w postępowaniu, które ma zostać zawieszone, jak

i wówczas, gdy z pytaniem takim wystąpił inny sąd. Podstawa zawieszenia nie jest jednak ograniczona do tego rodzaju przypadków. W punkcie wyjścia obejmuje ona *lege non distinguente* wszelkie rodzaje postępowań toczących się przed TSUE, bez względu na podstawę ich wszczęcia i charakter sprawy rozpatrywanej przez ten Trybunał

Zawieszenie postępowania cywilnego ze względu na postępowanie toczące się przed TSUE, podobnie jak inne przypadki zawieszenia z przyczyn prejudycjalności, ma fakultatywny charakter, zaś Sąd, korzystając z przyznanego mu uznania, powinien kierować się kryterium celowości. Możliwość zawieszenia postępowania cywilnego w oczekiwaniu na rozstrzygnięcie przez TSUE istotnego problemu prawnego z inicjatywy innego sądu nie koliduje z uprawnieniem do samodzielnego wszczęcia postępowania przed TSUE, które przysługuje w świetle art. 267 akapit 2 TFUE każdemu sądowi. Sąd może zatem - w granicach uznania przyznanego mu na podstawie art. 267 akapit 2 TFUE - wystąpić z własnym pytaniem prawnym (i zawiesić postępowanie) bądź rozważyć celowość zawieszenia postępowania bez występowania z pytaniem, na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c. Ocena celowości zawieszenia będzie się w tym przypadku splecać z analizą celowości wystąpienia z samodzielnym pytaniem prawnym, a także badaniem kryteriów zbliżonych do tych, którymi sąd kieruje się w innych przypadkach zawieszenia w związku z biegiem innego postępowania. Bez wątplenia konieczne jest dokładne zbadanie treści zadanego pytania i okoliczności faktycznych i prawnych, w których zostało ono przedstawione. Ma to decydujący wpływ na stwierdzenie wymaganej w art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c. zależności, a tym samym na dopuszczalność zawieszenia. Sąd powinien następnie ocenić, czy przedstawiony TSUE problem należy do takich, które powinny trafić do Trybunału w świetle dopuszczalnych w orzecznictwie odstępstw od konieczności występowania z pytaniem przez sądy, o których mowa w art. 267 akapit 3 TFUE (*acte clair, acte éclairé*) - tak trafnie P. Grzegorzcyk, Zawieszenie postępowania cywilnego ze względu na postępowanie przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej, PPC 2016, nr 3, s. 422-425.

Przeprowadzając badanie okoliczności stanowiących podstawę skierowania przez Sąd Najwyższy pytania prawnego do TSUE w sprawie o sygn. akt III CB 40/23 i konfrontując je z uwarunkowaniami sprawy niniejszej, zainicjowanej

wnioskiem o zbadanie spełnienia przez SSN X.Y. wymogów niezawisłości i bezstronności w sprawie o sygn. akt I CSK 1401/22, należało zwrócić uwagę na następujące kwestie:

1. Unijny charakter obu postępowań, wyrażający się w okolicznościach wprowadzenia tzw. testu niezawisłości i bezstronności sędziego („sprawy testowej”) do polskiego systemu prawnego.

Przedmiotowy „test sędziego” miał na celu wykonanie wyroków TSUE. Treść przepisów regulujących postępowanie w sprawie testowej była rzekomo przedmiotem negocjacji przedstawicieli Polski z przedstawicielami Komisji Europejskiej. Konieczne jest zatem udzielenie przez TSUE wskazówek interpretacyjnych pozwalających Sądowi Najwyższemu na zweryfikowanie - zgodnie z zasadą jednolitej wykładni i stosowania prawa UE - czy efekt działań ustawodawcy polskiego wdrażającego „kompromis” wynegocjowany przez przedstawicieli krajowej i unijnej władzy wykonawczej, są zgodne ze standardami unijnymi w zakresie prawa do sądu. Odnotować również należy, że postanowieniem z 15 marca 2023 r., I NB 4/23 Sąd Najwyższy w sprawie testowej przedłożył już pytanie prejudycjalne dotyczące wykładni przepisów prawa Unii (sprawa C-326/23). Pytanie to zostało zawarte przez Sąd Najwyższy w składzie objętym zakresem zastosowania uchwały składu połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r. W uchwale tej przyjęto, że sędzia powołany do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego na wniosek „KRS w nowym składzie” nie korzysta z domniemania niezawisłości (pkt 44). Uchwała ta jest orzeczeniem sądu krajowego, o którym mowa w wyrokach TSUE z 12 maja 2022 r., C 644/20, W.J. przeciwko L.J. i J.J. (ECLI:EU:C:2022:371) oraz z 29 marca 2022 r., G., C 132/20 (EU:C:2022:235), ponieważ z sentencji tej uchwały wynika, że „sędziowie orzekający w ramach składu sądu odsyłającego nie są niezawisli i bezstronni, a sąd nie został ustanowiony uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w świetle art. 47 akapit drugi KPP.

Nie ulega w świetle tego żadnej wątpliwości, że zarówno postępowanie niniejsze, jak i postępowanie o sygn. akt III CB 40/23 mają wymiar wykraczający poza polski porządek prawny.

2. Tożsamość przedmiotu obu postępowań.

Zarówno postępowanie o sygn. akt III CB 40/23, jak i postępowanie w niniejszej sprawie obejmuje przeprowadzenie „testu sędziego” wprowadzonego przepisami ustawy z 9.06.2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1259, która weszła w życie z dniem 15.07.2022 r.). Powyższą ustawą uzupełniono art. 29 u.S.N. o §§ 4-25 wprowadzające możliwość badania - na wniosek uprawnionego - spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego lub sędziego delegowanego do pełnienia czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym wymogów niezawisłości i bezstronności z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących jego powołaniu i jego postępowania po powołaniu, jeżeli w okolicznościach danej sprawy może to doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności, mającego wpływ na wynik sprawy z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego oraz charakteru sprawy. Regulacje powyższe szczegółowo określają sposób procedowania w tym zakresie, zaś w sprawach nieuregulowanych w ustawie do postępowania toczącego się na skutek wniosku oraz postępowania odwoławczego nakazują odpowiednio stosować przepisy o zażaleniu obowiązujące w postępowaniu, którego wniosek dotyczy (art. 29 § 24 u.S.N.).

3. Tożsamość uwarunkowań proceduralnych.

Wniosek o „test sędziego” rozpoznawany jest w odrębnym, szczególnym postępowaniu prowadzonym na podstawie znowelizowanej ustawy o Sądzie Najwyższym. W obu tych postępowaniach „testowych” stosowane są nadto pomocniczo, z uwagi na odesłanie wynikające z art. 29 § 24 u.S.N., regulacje Kodeksu postępowania cywilnego, albowiem w obu przypadkach wnioski stron zostały złożone w postępowaniach ze skarg kasacyjnych w sprawach cywilnych, do rozpoznania których właściwa jest ta sama Izba Cywilna Sądu Najwyższego.

4. Tożsamość uwarunkowań faktycznych.

Obie sprawy dotyczą zbadania bezstronności spełnienia przez sędziów Sądu Najwyższego powołanych do pełnienia służby w tym Sądzie przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, której kształt został określony na podstawie ustawy z 8.12.2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw. Jak zostało to wyjaśnione w bogatym orzecznictwie Sądu Najwyższego, Trybunału Sprawiedliwości UE oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, test niezależności tego ostatniego organu od władzy ustawodawczej oraz wykonawczej ma wynik negatywny (zob. m.in. uchwałę trzech połączonych Izb Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., BSA 1-4110-1/2020, OSNKW 2020, z. 2, poz. 7; wyroki ETPCz: z 22.07.2021 r. w sprawie Reczkowicz przeciwko Polsce, skarga nr 43447/19; z 18.11.2021 r., w sprawie Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce, połączone skargi nr 49868/19 i 57511/19; z 3.02.2022 r. w sprawie Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce, skarga nr 1469/20). Okoliczność ta rzutuje na sytuację osób - w tym sędziów objętych wnioskami stron o „test sędziego” - które uzyskały powołania sędziowskie po uprzednim otrzymaniu rekomendacji od tak ukształtowanej KRS (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 19 listopada 2019 r. w sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18 oraz s. 24 - 27 uzasadnienia uchwały trzech izb SN) nie tyle w płaszczyźnie organizacyjnej, tj. w aspekcie ich formalnego statusu jako sędziów Sądu Najwyższego, co orzecniczej, powodując, że orzeczenia wydane z ich udziałem nie spełniają kryteriów określonych w art. 6 ust. 1 EKPCz i mogą na tej podstawie podlegać wyeliminowaniu, o czym świadczy przywołane orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

5. Tożsamość zidentyfikowanego problemu prawnego.

W obu sprawach aktualizuje się podobna wątpliwość, czy w świetle standardu unijnego w zakresie prawa do sądu i skutecznego środka ochrony prawnej wyłączone jest uwzględnienie okoliczności powołania na stanowisko sędziowskie w ramach oceny bezstronności i niezależności sędziego, gdy same okoliczności powołania na stanowisko sędziowskie (tj. fakt ich zaistnienia) powodują, że udział takiej osoby w rozpoznaniu sprawy będzie naruszał prawo jednostki do sądu w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPCz, czy też należy poprzestać na

wąskiej wykładni art. 29 u.S.N. uznając, że wniosek o przeprowadzenie testu musi wskazać okoliczności (wraz z dowodami) związane z powołaniem sędziego oraz jego postępowaniem po powołaniu, które pozwalałyby przyjąć, że w jego przypadku niedochowany jest standard niezawisłości i bezstronności, a także wpływ naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności na wynik konkretnej sprawy, w której wniosek testowy jest składany, z uwzględnieniem jej charakteru. Brak któregośkolwiek z tych elementów musi skutkować uznaniem, że wniosek nie spełnia wymagań określonych w art. 29 § 9 u.S.N.

6. Wspólność problemu zagwarantowania rozpoznania wniosku testowego przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą.

Podobieństwo obu postępowań wyraża się również w tym, że skład wylosowany do rozpoznania wniosku testowego w sprawie III CB 40/23 obejmuje dwóch sędziów Sądu Najwyższego oraz trzech sędziów, których dotyczy uchwała połączonych Izb SN. Z kolei w sprawie niniejszej skład wylosowany do rozpoznania wniosku testowego obejmuje czterech sędziów Sądu Najwyższego oraz jedną sędzię, której dotyczy przedmiotowa uchwała. Zgodnie z art. 29 § 15 u.S.N. Sąd Najwyższy rozpoznaje wniosek testowy na posiedzeniu niejawnym w składzie pięciu sędziów wylosowanych „spośród całego składu Sądu Najwyższego”. Oznacza to, że w odniesieniu do sędziów powołanych na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek KRS w jej znowelizowanym składzie, o wyniku testu mogą rozstrzygać inni sędziowie powołani na podstawie uchwały tej samej KRS, której sposób funkcjonowania w świetle kryteriów sformułowanych w wyroku C-585/18 prowadzi do ukonstytuowania organu, który nie jest sądem w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPCz, art. 47 KPP oraz art. 45 Konstytucji RP.

Okoliczności „towarzyszące” powołaniu osoby na stanowisko sędziego SN objętej uchwałą trzech Izb SN są więc wspólne dla sędziego objętego postępowaniem testowym oraz sędzi wylosowanej do rozpoznania, jako członek składu orzekającego, wniosku testowego. Oznacza to, że w sprawie testowej sędzia ta orzekałaby - pośrednio - o swojej własnej sytuacji prawnej, tj. wbrew zasadzie *nemo iudex in causa sua*.

Jakkolwiek już w myśl uchwały połączonych Izb SN udział w rozpoznaniu sprawy sędziego SN powołanego na podstawie uchwały KRS w nowym składzie prowadzi do nieważności postępowania (w postępowaniu cywilnym) albo niewłaściwej obsady sądu (w postępowaniu karnym). Uchwała ta nie jest jednak respektowana przez sędziów powołanych do pełnienia urzędu na wniosek KRS w nowym składzie. Sędziowie ci nie są pomijani w procedurze losowania składu ani nie składają - z nielicznymi wyjątkami (por. np. żądania wyłączenia w sprawach III CB 3/22 i III KB 1/22) - wniosków o wyłączenie od rozpoznania sprawy testowej. Zarówno w sprawie stanowiącej kanwę pytania prejudycjalnego, jak i w sprawie niemniejszej ewentualne rozpoznanie sprawy unijnej, jaką jest sprawa testowa, w składzie pięcioosobowym, *in concreto* obarczonym - pod względem osobowym - zastrzeżeniami wyrażonymi w uchwale z 23.01.2020 r., powodowałoby, że rozstrzygnięcie SN jest dotknięte nieusuwalną wadą z uwagi na sprzeczność składu sądu z przepisami prawa. Z kolei w świetle utrwalonego orzecznictwa ETPCz, udział wspomnianej wyżej sędzi w rozpoznaniu sprawy testowej prowadzić będzie do naruszenia art. 6 ust. 1 EKPCz.

Należy w tym miejscu silnie zaznaczyć, że - szerzej opisane w tzw. części historycznej niniejszego uzasadnienia - uargumentowane inicjatywy procesowe podejmowane przez pozostałych sędziów - członków składu wylosowanego do rozpoznania bez zwłoki sprawy niniejszej, mające na celu poddanie tej sytuacji ocenie Sądu, w procedurze wyłączenia sędziego przewidzianej przepisami działu III tytułu I Kodeksu postępowania cywilnego, zostały zniweczone wydaniem przez Prezesa Izby Cywilnej (osobę działającą w jej zastępstwie) oraz przewodniczącego Wydziału III Izby Cywilnej SN (które to stanowiska są obecnie pełnione wyłącznie przez sędziów objętych dyspozycją uchwały połączonych Izb SN, każdorazowo powołanych z udziałem KRS w składzie określonym nowelą z 2017 r.) zarządzeń mających charakter administracyjny, o zwrocie poszczególnych wniosków ich autorom, bez nadania im procesowego biegu, a więc również bez poddania rozpoznaniu podniesionej tam argumentacji przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą. Stało się tak pomimo, że przepis art. 51 § 1 k.p.c. przyznaje wyłącznie sądowi kompetencję do rozstrzygnięcia w przedmiocie zasadności wniosku o wyłączenie sędziego.

7. Niezbędność wypracowania z udziałem TSUE kolejnego praktycznego mechanizmu ochrony praworządności, z którego mogłyby korzystać sądy krajowe, w tym - Sąd Najwyższy właściwy do rozpoznania wniosku złożonego w przedmiotowej sprawie.

Podzielić należało stanowisko Sądu Najwyższego kierującego pytanie prawne, że postąpienie takie uzasadnione jest „zainfekowaniem” krajowego wymiaru sprawiedliwości osobami powołanymi na stanowiska sędziowskie w okolicznościach prowadzących do ukształtowaniu takiego składu sądu krajowego, który nie będzie spełniał standardu prawa do sądu chronionego na poziomie unijnym. Niezależnie od zaproponowanych przez Sąd Najwyższy w sprawie III CB 40/23 kilku propozycji poszczególnych wariantów ochrony prawa jednostki do bezstronnego i niezależnego sądu ustanowionego ustawą, nieodzowna jest konieczność uzyskania bezpośredniej wypowiedzi TSUE w sprawie wykładni przepisów prawa unijnego w kontekście postępowań testowych oraz rozstrzygnięcia kwestii, czy efektywność art. 19 TUE oraz art. 47 KPP wymaga wyposażenia sądu krajowego w kompetencję do pominięcia przepisów krajowych o składzie pięcioosobowym w sprawie testowej jako sprzecznych z prawem Unii w przypadku: a) niezłożenia wniosków o autowylączenie „osób powołanych na stanowisko sędziego SN objętych uchwałą trzech Izb”; b) nieuwzględnienia wniosków o wyłączenie „osób powołanych na stanowisko sędziego SN objętych uchwałą trzech Izb” złożonych przez strony albo sędziów SN; c) braku zmiany praktyki losowania składów orzekających w sprawach testowych.

Zdaniem Sądu Najwyższego udzielenie przez TSUE odpowiedzi na pytania prawne sformułowane w postanowieniu SN z 20.10.2023 r., III CB 40/23, jest nieodzowne do rozstrzygnięcia sprawy zainicjowanej wnioskiem strony powodowej o tzw. „test sędziego”. Znaczenie przedmiotowych pytań w płaszczyźnie jednego z podstawowych praw jednostki, którym jest prawo do sądu, w kontekście przedstawionej w przywołanym postanowieniu argumentacji oraz sformułowanych w judykaturze TSUE warunków uzyskania odpowiedzi, nakazują podzielić wątpliwości sformułowane przez Sąd Najwyższy w tamtej sprawie i oczekiwać na ich wyjaśnienie przez najwyższy organ władzy sądowniczej UE.

Odnosić przy tym należy, że ze względu na - omówione wcześniej - kroki podejmowane przez innych członków składu orzekającego, zmierzające do zapewnienia, by skład orzekający w sprawie niniejszej odpowiadał wymogom ustawowym i gwarantował realizację prawa jednostki do sądu w znaczeniu wynikającym z art. 6 ust 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, przedwczesna rysowała się potrzeba samodzielnego wystąpienia z pytaniem prawnym do TSUE w trybie art. 267 TFUE. Z kolei fakt aktualnego wystąpienia innego składu orzekającego Sądu Najwyższego z przedstawionymi na wstępie pytaniami prowadziłby - w sytuacji złożenia kolejnego pytania akcentującego tożsame zagadnienia i wyrażającego analogiczną argumentację - wyłącznie do zbędnej multiplikacji postępowań przed tym organem.

Wskazać na końcu należało, że wątpliwości podniesione w pytaniu prawnym do TSUE zrodziły się na etapie badania dopuszczalności wniosku testowego. Oczywiście jest również, że dotyczą one składu Sądu Najwyższego mającego - ewentualnie - rozpoznać merytorycznie wniosek testowy. Na analogicznym etapie znajduje się również sprawa niniejsza, w której wniosek testowy nie wszedł jeszcze w fazę merytorycznego rozpoznania skoro, jak wskazano wcześniej, istnieją w tym względnie identyczne, co w sprawie III CB 40/23, przeszkody. W związku z tym Sąd Najwyższy stoi na ugruntowanym stanowisku, że czynności procesowe zmierzające do skierowania wniosku do merytorycznego rozpoznania (bądź jego odrzucenie), w tym także - zawieszenie postępowania następuje w składzie jednoosobowym, w drodze postanowienia wydanego z udziałem sędziego sprawozdawcy. Postąpienie takie znajduje zakotwiczenie w utrwalonej praktyce Sądu Najwyższego (zob. m.in. post. SN: z 15.11.2022 r., III CB 10/22; z 17.11.2022 r., III CB 4/22; z 13.12.2022 r., I ZB 60/22; z 5.01.2023 r., I ZB 58/22; z 6.04.2023 r., I NB 3/22; z 9.11.2023 r., I ZB 49/23). Za takim postąpieniem przemawiają również zasady wykładni. Skoro bowiem Sąd Najwyższy władny jest wniosek jednoosobowo odrzucić, to a *maiore ad minus* tym bardziej uprawniony jest w takim składzie podjąć wymagane czynności mogące - ewentualnie - poprzedzać takie postąpienie. Wskazuje się również, że przepis art. 29 § 10 u.S.N. jako regulacja autonomiczna oraz mająca pierwszeństwo przed rozwiązaniami szczegółowymi, stosowanymi

odpowiednio z procedury karnej albo cywilnej narzuca nie tylko treść procesowej decyzji, ale określa także etap na jakim dochodzi do jej wydania. Jak wynika to wprost z art. 29 § 24 u.S.N. odpowiednie regulacje procedury karnej i cywilnej mają charakter subsydiarny i stosowane są jedynie wtedy i tylko w tym zakresie, w jakim ustawa o SN nie zawiera własnej regulacji. Nadto, względy wynikające z rezultatów wykładni językowej, systemowej oraz funkcjonalnej z uwzględnieniem wykładni prokonstytucyjnej (wskazane szczegółowo w postanowieniach SN w sprawach: III CB 10/22 oraz I ZB 60/22) przekonują, że ocena co do istnienia braków formalnych wniosku złożonego na podstawie art. 29 § 5 u.S.N. - niezależnie od tego, czy jest on złożony w sprawie karnej czy cywilnej - jest obligatoryjna i poprzedza rozpoznanie merytoryczne wniosku na posiedzeniu w trybie art. 29 § 15 u.S.N. (por. również post. SN z 5.01.2023 r., I ZB 58/22). Tylko dla kompletności wyводу wskazać w tej płaszczyźnie można, że postanowienie o wystąpieniu z pytaniem prawnym do TSLIE w sprawie III CB 40/23, którego integralną częścią (pkt II) było zawieszenie z tego powodu postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c. (per analogiam) w zw. z art. 29 § 24 u.S.N. również zostało wydane w składzie jednoosobowym. Odnotować też należało, że - również w sprawie testowej - w takim samym składzie Sąd Najwyższy orzekający z udziałem osoby powołanej na stanowisko sędziego SN po przeprowadzeniu procedury nominacyjnej z udziałem „nowej” KRS, postanowieniem z 15.03.2023 r., I NB 4/23, przedłożył pytanie prejudycjalne dotyczące wykładni przepisów prawa Unii na analogicznym etapie procedury testowej (posiedzeniu w przedmiocie ew. odrzucenia wniosku o test).

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy orzekł jak w części dyspozytywnej.

(J.D.)

[ms]

